

ZAŠTO, SEM U VARŠAVI, JEVREJI NISU PRUŽILI ORUŽANI OTPOR NACISTIMA

Često me ljudi pitaju kako to da Jevreji u nacističkom ropstvu, sem čuvenog ustanka u Varšavi, nisu pružili nikakav organizovan otpor. Nisam dovoljno upućen u istoriju, u sve one progone koje su Jevreji, tokom vekova doživljavali, ali mi se čini da je za ono što se u vezi sa nacističkim progonom i Holokaustom u našoj zemlji dešavalo, moguće dati nekakvo objašnjenje.

Pre svega, na Hitlerove govore, one koje je držao pre početka II Svetskog rata, Jevreji nisu obraćali dovoljno pažnje. Ne samo Jevreji, nego niko živ nije mogao da pretpostavi da će stranka koja vlada jednom, ne tako davno pobeđenom zemljom, moći da zavlada najvećim delom Evrope i da će moći da organizuje masovni zločin kakav je počinila. Bilo je nekih priča kako Hitler želi da otera Jevreje iz Evrope i da ih preseli na Madagaskar, pa i njih niko nije uzimao za ozbiljno. Čak i kada je Jugoslavija okupirana, niko nije slutio kako će se stvari dalje razvijati. Jeste, Jevreji su morali nositi žute trake, morali su ići na prisilne radove, bilo im je zabranjeno normalno snabdevanje, putovanje van mesta svog boravka, ulazak u parkove i hodanje trotoarom kojim idu nemački vojnici, vožnja vozilima gradskog saobraćaja itd., sve je to bilo neprijatno, ali je postojala vera da je to ipak nešto čime nacisti žele da ponize ljude koje smatraju nižom rasom, a ne nešto što sluti na stvarnu pogibelj neslućenih razmera.

Istina, bilo je ljudi koji su smatrali da je bolje skloniti se dok ta pošast ne prođe, neki su pokušali da se dočepaju Italije jer fašisti nisu dirali Jevreje, a kada su okupacione vlasti objavile da će za svakog ubijenog nemačkog vojnika streljati sto Jevreja ili Srba i kada su ta streljanja zaista i počela, većina se zabrinula. Bilo je mladih ljudi, levičara ili predratnih komunista koji su odlučili da odu u šumu i priključe se partizanskim odredima ali to je bilo vrlo komplikovano čak i za one koji su imali neke partijske veze jer se putovati bez odgovarajuće dozvole, takozvane "objave", nije moglo, a Jevrejima takvi dokumenti nisu bili dostupni. Do odreda Draže Mihailovića je bilo još teže dospeti jer veze sa njima još nisu bile razvijene. Velika većina Jevreja imala je porodicu, stare roditelje, supruge i decu, pa je bilo nezamislivo da tek tako "odu u šumu", a svoje najbliže ostave na cedilu. Istina, neki su našli način da se sklone promeniivši mesto boravka i koristeći lažne isprave koje su nekako uspeali da pribave, ali to su bili retki slučajevi.

Na prijatelje se nisu mogli mnogo oslanjati jer se znalo da one koji kriju Jevreje, očekuje smrtna kazna. Da bi što lakše pohvatale skrivene Jevreje, vlasti su objavile da će nagraditi dostavljače sa po 5.000 dinara za svakog Jevrejina koji se negde krije, uz isti iznos nagrade za ime svakog kod koga se Jevreje kriju. A dostavljača je, nažalost, bilo.

Asimilovani na neki način, u zajednicu u kojoj žive, vaspitani u duhu građanske poslušnosti, većina se pokorno odazivala naređenjima nemačkih komandi i u tačno određeno vreme odlazila na sabirna mesta noseći samo najnužnije stvari.

A onda - sve je bilo prekasno...

Možda je u i većini zemalja koje su nacisti okupirali bilo tako.

Teško da je kod nas neko razmišljao o organizovanom oružanom otporu nalik na onaj koji se u Varšavskom getu zbio. Da su u našoj zemlji svi Jevreji bili pottrpani u nekakav geto, možda bi se kod njih i formirala ideja o zajedništvu i potrebi da se pruži oružani otpor. Uostalom, bilo im je jasno da, kao manjina u zemlji u kojoj pored okupatora i domaće vlasti (žandarmerija, policija, Ljotićevski dobrovoljci) progone Jevreje, za to ne postoji ni najmanja šansa.

Zbog svega toga, nedostatak ideje o pružanju bilo kakvog oružanog otpora Jevreja ne smatram slabošću, nego mislim da je postojao čitav niz okolnosti koje takvu ideju zaista nisu učinile niti potrebnom ni mogućnom.

13.07.2015.

Aleksandar Ajzinberg